

Portret van drie jongens

In het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam is sinds begin 2021 de vaste tentoonstelling *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* te zien. In 99 foto's wordt het verhaal verteld van de ontwikkeling van de Nederlandse fotografie sinds 1842. De uitleg bij de tentoonstelling beschrijft dat het speciaal gaat om foto's die betekenisvol zijn of zijn geweest voor die ontwikkeling, waarbij de foto's zijn gekozen op basis van artistieke en maatschappelijke relevantie, vernieuwing en meerstemmigheid (Nederlands Fotomuseum, 2022).

Recent bezocht ik op een regenachtige zondagmiddag dan eindelijk het Fotomuseum, op een prachtige locatie in Rotterdam, de Wilhelminakade, waar rijke historie en moderne hoogbouw elkaar afwisselen op de Kop van Zuid. Het museum bevindt zich schuin tegenover de Cruise Terminal Rotterdam, vroeger de aankomst- en vertrekhal van de Holland-Amerika Lijn en nu industrieel erfgoed, en op steenworp afstand van Hotel New York, het voormalige hoofdkantoor van de Holland-Amerika Lijn. Het is de plek waar vroeger veel Europese migranten vertrokken naar Noord-Amerika op zoek naar een beter leven.

Geen betere locatie en ambiance om rustig de historie van de Nederlandse fotografie tot

me te nemen. Van oude zwart-witfoto's met beelden van Amsterdam uit de negentiende en twintigste eeuw, aangrijpende foto's over de Watersnoodramp in Zeeland en van mijnwerkers in Limburg tot moderne en bekende beelden van internationaal bekende fotografen als Paul Huf, Erwin Olaf en Anton Corbijn. Halverwege de tentoonstelling vroeg ik me af of het toeval was dat op deze historische locatie voor migratie van Europeanen naar Noord-Amerika juist ook veel foto's over migranten en vluchtelingen waren opgenomen. Zo laten de foto's van Ad van Denderen die hij onder andere maakte in de documentaireserie *Go No Go* in vaak rauwe zwart-witbeelden zien hoe migranten onder erbarmelijke omstandigheden Europa binnenkomen (Van Denderen, 2003). Stacii Samidin uit Rotterdam, die overal ter wereld steden bezoekt en foto's maakt van 'moeilijke' buurten, wil daarmee mensen in aanraking brengen met bepaalde gemeenschappen en stereotypen doorbreken. De Nederlandse Viviane Sassen, die in Afrika is opgegroeid, wil met haar foto's een tegenhanger bieden aan de westerse stereotype beelden van Afrikanen door alledaagse Afrikanen op een ongewone manier te fotograferen. Voor mij zijn dit qua fotografie hoogtepunten, maar tegelijkertijd ook dieptepunten vanwege de problematiek die achter de foto's schuilgaat.

Fred Fischer: Portret van drie jongens (Curaçao 1950-1959)

Een van de foto's die er voor mij direct uitsprong en hoop gaf tegenover de foto's van vluchtelingen was het *Portret van drie jongens* van Fred Fischer (1905-1981), een Joodse Oostenrijker die in 1933 naar Nederland vluchtte. Hij belandde op Curaçao en legde het dagelijkse leven op het eiland vast. In de foto viel mij de glimlach van de jongens op en de middelste jongen die zijn armen over de schouders van zijn vrienden heeft gelegd. Vriendschap zoals je die in de kindertijd kent. Voor mijn gevoel jonge kinderen zonder vooroordeel en zonder veroordeling wegens cultuur, geloof of huidskleur. Thuisgekomen vroeg ik me echter af of dit ook daadwerkelijk zo was. Zijn jonge kinderen wel zo vrij van 'kleur'? Ik zocht het op. Schakenbos (2022) beschreef recent in een bespreking van het boek van Helen Morgan (2021) met de titel *The work of whiteness - A psychoanalytic perspective* hoe onderzoek laat zien dat witte kinderen zich al jong bewust zijn van verschillen in sociaal-maatschappelijke positie tussen verschillende etnische groepen. Opvallend genoeg leken deze kinderen deze kennis verborgen te houden voor volwassenen, waarschijnlijk omdat ze begrepen hadden dat hierover praten taboe is.

Judi Mesman, hoogleraar interdisciplinaire studie van maatschappelijke uitdagingen bij de Universiteit Leiden, geeft in haar boek *Opgroeien in kleur* (2021) een uitgebreid overzicht van de wetenschappelijke stand van zaken over het ontstaan van (vroeg) racisme. In haar boek en onderzoek laat zij zien dat baby's van drie maanden die tot de etnische meerderheidsgroep behoren, al een voorkeur hebben voor gezichten van hun eigen etnische groep. Dit neemt vervolgens alleen maar toe en de piek in vooroordelen

jegens andere etnische groepen ligt tussen het vijfde en zevende levensjaar. Gelukkig neemt dit ook weer wat af tussen acht en tien jaar en worden kinderen iets flexibeler in hun denken over sociale categorieën (Mesman, 2021).

Enigszins teleurgesteld door deze bevindingen kreeg ik ook hoop, omdat blijkt dat witte baby's die opgroeien in een etnisch diverse buurt en baby's van een etnische minderheidsgroep geen voorkeur voor gezichten van hun eigen etnische groep hebben. Het vaker zien van mensen met een andere kleur zorgt ervoor dat deze voorkeuren niet ontstaan. Hier liggen dus mogelijkheden en de oplossing. Veel en vroeg diversiteit zien draagt bij aan het afnemen van vooroordelen (Chao & Schilpenoord, 2022). Ik was weer enigszins gerustgesteld en kon weer hoopvol naar de jongens op de foto kijken.

Wat heeft dit met ons tijdschrift *Groepen* te maken? Net als deze tentoonstelling in het Fotomuseum laat ons tijdschrift door de jaren heen zien wat er speelt binnen ons vakgebied en de maatschappij. Met bijdrages die creatief, maatschappelijk relevant en vernieuwend zijn en ons een ander perspectief kunnen bieden.

Zo ook weer in dit nummer. Uiteraard staan we stil bij het plotselinge overlijden van Morris Nitsun op 10 november 2022. Voor veel collega's van de NVGP bekend vanwege zijn werk *The Anti-Group* en zijn aanwezigheid op het NVGP-congres van 2014 en het NVP-congres van 2017. Voor een aantal collega's is zijn overlijden ook een persoonlijk verlies omdat zij jarenlang iedere maand deelnamen aan een door Nitsun geleide groepsanalytische groep in Nederland. Monique Leferink op Reinink schreef een

In Memoriam waarin ze terugblijkt op de vernieuwing die Morris Nitsun steeds heeft gezocht en in veel opzichten ook heeft gebracht. Tevens staat zij aan de hand van een boekverslag van zijn laatste en meest persoonlijke boek *A psychotherapist paints* stil bij zijn levensgeschiedenis en professionele carrière. Persoonlijk is ook het artikel van Katelijne Robbertz, die nu zelf deelneemt aan een groep en haar ervaringen beschrijft in een naastengroep voor partners van mensen met kanker. In haar column schrijft Sandra Schruijer over persoonlijk contact in de zorg. Aansluitend bij de actualiteit van het afgelopen jaar, de oorlog in Oekraïne, zijn er twee artikelen. Frits van Hest doet ter inleiding verslag van zijn gesprek met de auteurs Felicia Stoutjesdijk en Iryna Norkina van het artikel over psychosociale zorg voor Oekraïense tieners in Delft. In hun artikel gaan zij in op hun

ervaringen met de ontwikkeling en de implementatie van een Supportgroep voor 12 tot 18-jarige vluchtelingen uit Oekraïne. Tot slot in dit nummer een vernieuwende en zeer veelbelovende toepassing van MBT bij mensen met een psychosegevoeligheid (MBTp). Jonas Weijers en zijn collega's Coriene ten Kate, Irma Siecker en Yvonne Noij van GGZ Rivierduinen gaan niet alleen in op de wetenschappelijke onderbouwing van MBTp, maar staan ook stil bij de praktische toepassing ervan en het verschil ten opzichte van reguliere MBT.

Natuurlijk raad ik iedereen aan dit nummer weer van A tot Z te lezen, maar daarnaast ook op een zondagmiddag een bezoek te brengen aan het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam.

Salvatore Vitale

Literatuur

Chao, L. & Schilperoord, A. (2022). Reflectie op kleur. Lessen voor antiracisme in de praktijk. *LVB onderzoek & praktijk*, 20(2), p. 24-31.

Denderen, A. van (2003). *Go No Go*. Amsterdam: Mets & Schilt Uitgevers.

Mesman, J. (2021). *Opgroeien in kleur. Opvoeden zonder kleur*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.

Morgan, H. (2021). *The work of whiteness - A psychoanalytic perspective*. London/New York: Routledge.

Nederlands Fotomuseum (2022). Eregalerij van de Nederlandse Fotografie. Verkregen op 20-02-2022 van <https://www.nederlandsfotomuseum.nl/tentoonstelling/eregalerij-van-de-nederlandse-fotografie/>

Schakenbos, M. (2022). De kleur van psychoanalyse. *Tijdschrift voor Psychoanalyse & haar toepassingen*, 28(2), p. 133-134.
